

ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ของพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้ภายใน
ในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

Biodiversity and ethnobotany used of local medicinal plants used internally

in Ban Na-Or, No.1 Na-Or Sub-district, Mueang Loei District, Loei Province

สุพรรณ มุ่งชมกลาง¹ อิศรียา ศรีบุรินทร์² นาริรัตน์ เรืองจันทร์³ อิศรารัตน์ มาชนพันธ์⁴ ปิยะนุช เหลืองงาม⁵

E-mail: sb6440148205@lru.ac.th sb6440148211@lru.ac.th sb6440148212@lru.ac.th

โทรศัพท์: 098-801-1251 065-341-1542 063-108-6747

บทคัดย่อ

ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์และการใช้ประโยชน์ตาม พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ได้ดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2566 ถึง เดือน ตุลาคม 2566 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา โดยการลงพื้นที่สำรวจพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ตาม แผนที่ของหมู่บ้าน และได้ทำการสุ่มลงพื้นที่สำรวจในนาอ้อ และใช้แบบสัมภาษณ์กับชาวบ้านจำนวน 52 หลังคาเรือน ซึ่งในแต่ละหลังคาเรือนก็ยังมีปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน และได้นำพืชสมุนไพร ที่ใช้ภายในมาใช้ประโยชน์ในด้านยารักษาโรค ด้านอาหาร ด้านสัญลักษณ์ ความเชื่อ และเครื่องราง ของขลัง จากการสำรวจพบพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ทั้งหมด 22 วงศ์ 33 ชนิด โดยวงศ์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ ASTERACEAE พบทั้งหมด 3 ชนิด ต่อมา สมุนไพรที่อยู่ในวงศ์ LABIATAE พบทั้งหมด 3 ชนิด และสมุนไพรที่อยู่ในวงศ์ ZINGIBERACEAE ทั้งหมด 3 ชนิด การใช้ประโยชน์ของ พืชสมุนไพรใช้ภายใน แบ่งออก 3 ลักษณะ ได้แก่ ด้านยารักษาโรค จำนวน 33 ชนิด ด้านอาหาร จำนวน 24 ชนิด ด้านความเชื่อ 3 ชนิด ด้านที่อยู่อาศัย 1 ชนิด และมีการใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) รักษาอาการปวดท้อง 10 ชนิด 2) รักษาไข้ 4 ชนิด 3) ขับปัสสาวะ 4 ชนิด 4) บำรุงร่างกาย 3 ชนิด 5) ใช้รักษาโรคอื่น ๆ อีก 12 ชนิด

คำสำคัญ: พืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน, การสำรวจ, การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน, พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

Abstract

Biodiversity and its use according to folk botany of internally used medicinal plants in Ban Na O, No. 1, Na O Sub-district, Mueang Loei District, Loei Province. The objective is to study the uses of internally used folk botany. From the beginning of August 2023 to October 2023 the researchers conducted the study by conducting a survey of medicinal plants used internally according to the village map, and randomly conducted a survey site in Ban Na O and used interviews with the 52 villagers. On each roof, there are also herbs used internally. And it has adopted medicinal plants that are used internally for medicinal purposes. Food and local culture beliefs etc. According to a survey of 22 families 33 species the most common medicinal plants are in the family ASTERACEAE a total of 3 species namely Basil, Snakehead and Centella asiatica respectively. Next in the family LABIATAE a total of 3 species namely basil leaves, basil, holy basil and herbs belonging. Finally in the family ZINGIBERACEAE a total of 3 species namely Krachai, Aloe Vera, and Galangal. The use of medicinal plants for internal use is divided into 3 types 33 types of medicine, 24 types of food, 3 types of beliefs, 1 types of residential area. They are also used to treat disease, divided into 5 groups: 1) Treat pain 10 types of stomach ulcers 2) 4 types of fever treatment 3) 4 types of diuretics 4) 3 types of body nourishment 5) used to treat 12 other types of diseases.

Keywords: Medicinal plants used internally, surveys, uses according to folk wisdom, folk botan

¹ นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศในโลกที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สูงมาก ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพภูมิประเทศที่อยู่ในเขตร้อนชื้น จากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งรวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชและสมุนไพร ภายใต้ระบบนิเวศที่แตกต่างกัน การนำทรัพยากรทางชีวภาพโดยเฉพาะพืชสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ตามพฤษศาสตร์พื้นบ้านมีความสำคัญกับมนุษย์เป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านยารักษาโรคตามหลักแพทย์แผนโบราณที่มีมาหลายร้อยปี อาทิ ยาต้ม เวชกรรมไทย การใช้ยาจากพืชสมุนไพร ด้านอาหาร รวมไปถึงด้านวัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้พืชสมุนไพรยังคงเป็นที่พึ่ง และอีกหนึ่งทางเลือกในการดูแลสุขภาพของคนไทยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำพืชสมุนไพรมาใช้กลุ่มคน ในชนบท และพื้นที่ห่างไกล

จังหวัดเลยหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา” ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงน้อยใหญ่ที่ซับซ้อนเป็นกำแพงปิดล้อมทุกด้าน มีสภาพภูมิประเทศที่งดงาม และถือเป็นแหล่งเพาะปลูกอีกที่ที่สำคัญกับประเทศไทยเป็นอย่างสูง บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ชาวบ้านนาอ้อมีเชื้อสายมาจากลาว “เผ่าลื้อ” ที่อพยพจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บ้านนาอ้อมีความโดดเด่นทั้ง ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านภาษา มีประวัติความเป็นมายาวนานมากกว่า 400 ปี ประเพณีวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ประเพณีข้าวจี ข้าวงาเจียงหรือข้าวแตงกา ตลอดจนการฟื้นฟูภาษาถิ่นนาอ้อ หรือภาษาเลย ชาวบ้านในปัจจุบันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกร รองมาคืออาชีพค้าขาย ชาวบ้านนาอ้อมีการนำในพืชสมุนไพรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ตามพฤษศาสตร์พื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอาหารและเครื่องเทศ ด้านยาสมุนไพร และเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อต่าง ๆ

งานวิจัยในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิด และการใช้ประโยชน์ตาม พฤษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน โดยได้ทำการลงพื้นที่สำรวจในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้ศึกษาชนิด และการใช้ประโยชน์ตาม พฤษศาสตร์พื้นบ้าน ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน รวมถึงการนำข้อมูลของพืชสมุนไพรที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับ 2 ชุมชนและโรงเรียน ทั้งยังได้สนองงานสวนพฤษศาสตร์โรงเรียนภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เพื่อการใช้ประโยชน์สูงสุดของพืชสมุนไพรภายใน และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นของคนในชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจอยากจะ ศึกษาชนิด และการใช้ประโยชน์ตามพฤษศาสตร์ พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน และได้ทำการลงพื้นที่สำรวจในบ้านนาอ้อ หมู่ที่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย และคณะผู้วิจัยจึงคิดที่จะศึกษาชนิด ของพืชสมุนไพรในท้องถิ่นที่ใช้ภายใน และอยากจะทราบข้อมูลเบื้องต้นของสมุนไพรในท้องถิ่นที่ใช้ภายใน ได้แก่ ชื่อของสมุนไพร วิธีการใช้สมุนไพรมาบรรเทาอาการภายใน การใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรในด้านต่าง ๆ และอยากอนุรักษ์พืชสมุนไพร ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งได้มีการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านในการใช้สมุนไพร มารักษาโรคต่าง ๆ และเพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาชนิดของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

2.2 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ตามพฤษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน บ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

ประเภทสำรวจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก และการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ร้อยละ 25 จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 210 ครั้วเรือน คิดเป็น 52 ครั้วเรือน

2.1 ประชากร

- 1) ทั้งหมด 210 ครั้วเรือน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

- 1) จำนวน 52 ครั้วเรือน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤษศาสตร์พื้นบ้าน ของพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้ภายใน ในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มีการวางแผนข้อคำถามไว้ในแบบสัมภาษณ์และให้ผู้สัมภาษณ์ซักถามเพิ่มเติมนอกเหนือจากแนวคำถามที่เตรียมไว้

3.2 แผนที่หมู่บ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

3.3 หนังสืออนุกรมวิธานเกี่ยวกับพืชวงศ์ขิง เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์พืชวงศ์ขิง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยคณะผู้วิจัย ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 52 ชุด โดยการลงพื้นที่สำรวจตามเส้นทาง เดินของหมู่บ้านใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คิดเป็นจำนวน 52 ครั้วเรือน จากจำนวนครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25 จากทั้งหมด 210 ครั้วเรือน ในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วบรรยาย ออกมาให้ผู้ที่สนใจศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพไม่เน้นข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลจึงไม่เน้นที่การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล ดังนั้น ความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงฝากไว้ที่คุณภาพของผู้วิจัยและการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ โดยจะต้องตรวจสอบข้อมูลในขณะที่เก็บข้อมูลอยู่ในภาคสนาม และเมื่อออกจากภาคสนามก็ต้องมีการตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอที่จะตอบคำถามวิจัย ได้หรือไม่ และข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงไร การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation)
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation)
3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation)
4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงชนิดของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในบ้านนาอ้อ หมู่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ลำดับที่	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	ชื่อพื้นเมือง
1	ASPHODELACEAE	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	ว่านหางจระเข้	ว่านหางจระเข้
2	CUCURBITACEAE	<i>Luffa acutangula</i> (L.) Roxb.	บวบเหลี่ยม	บักบวบ
3	ZINGIBERACEAE	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.	กระชาย	กะชาย
4	MALVACEAE	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	กระเจี๊ยบแดง	สั้มพอดี้
5	POACEAE	<i>Coix lacryma-jobi</i> Linn.	ลูกเดือย	บักเดือย
6	LAMIACEAE	<i>Melissa officinalis</i> Opis	สาระแน	สาระแน
7	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber cassumunar</i> Link ex Dietr.	ว่านไพล	ว่านไพล
8	MALVACEAE	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.)	กระเจี๊ยบเขียว	กระเจี๊ยบเขียว
9	ASTERACEAE	<i>Chromolaena odorata</i> L.	สาบเสือ	สาบเสือ
10	MENISPERMACEAE	<i>Cissampelos pareira</i> L.	เครือหมาน้อย	เครือหมาน้อย
11	CANNABACEAE	<i>Cannabis sativa</i> L.	กัญชา	กัญชา
12	RUBIACEAE	<i>Mitragyna speciosa</i> (Korth.) Havil.	กระท่อม	กระท่อม
13	LABIATAE	<i>Ocimum x africanum</i> Lour.	ใบแมงลัก	ผักอีตุ้
14	FABACEAE	<i>Clitoria ternatea</i> L.	อัญชัน	อัญชัน
15	PANDANACEAE	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb.	ใบเตย	ใบเตย
16	LAMIACEAE	<i>Ocimum basilicum</i> L.	โหระพา	บัวละพา
17	CUCURBITACERE	<i>Momordica charantia</i> L.	มะระขี้นก	ผักไซ
18	POACEAE	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.)	ตะไคร้	หัวขี้ไคร้
19	APOCYNACEAE	<i>Carissa carandas</i> L.	มะม่วงหาวมะนาวโห่	มะม่วงหาวมะนาวโห่
20	ASTERACEAE	<i>Blumea balsamifera</i> (L.)	หนาด	ต้นหนาด
21	MELIACEAE	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	สะเดา	กะเดา
22	MENISPERMACERE	<i>Limacia triandra</i> Miers	ใบย่านาง	ใบย่านาง
23	MYRTACEAE.	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.)	ก้านพลู	ก้านพลู
24	PIPERACEAE	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ชะพลู	ผักอีเลิด
25	CLEOMACEAE	<i>Cleome gynandra</i> L.	ส้มเสี้ยวขาว	ผักเสี้ยน
26	LAMIACEAE	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	กะเพรา	กะเพรา
27	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia galanga</i> (L.)	ข่า	คา
28	ACANTHACEAE	<i>Andrographis paniculate</i> (Burm.f.)	ฟ้าทะลายโจร	ฟ้าทะลายโจร
29	ACANTHACEAE	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	รางจืด	น้ำแน

ลำดับที่	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	ชื่อพื้นเมือง
30	ASTERACEAE	<i>Centella asiatica</i> (L.)	ใบบัวบก	แว่นโคก
31	EUPHORBIACEAE	<i>Jatropha podagrica</i> Hook.	หนุมานนั่งแท่น	หนุมานนั่งแท่น
32	EUPHORBIACEAE	<i>Cnidioscolus chayamansa</i>	ไชยา	ต้นผงซุรต
33	SOLANACEAE	<i>Solanum indicum</i> L.	มะแว้งต้น	หมากแข้ง

ตารางที่ 2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ภายในแต่ละชนิดในด้านต่าง ๆ

ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	การใช้ประโยชน์			
			อาหาร	ยา รักษา โรค	ที่อยู่ อาศัย	ด้าน สัญลักษณ์ ความเชื่อ และ เครื่องราง ของขลัง
ว่านหางจระเข้	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	ASPHODELACEAE	/	/	-	-
บวบเหลี่ยม	<i>Luffa acutangula</i> (L.) Roxb.	CUCURBITACEAE	/	/	-	-
กระชาย	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.	ZINGIBERACEAE	/	/	-	-
กระเจี๊ยบแดง	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	MALVACEAE	/	/	-	-
ลูกเดือย	<i>Coix lacryma-jobi</i> Linn.	POACEAE	/	/	-	-
สารระแหง	<i>Melissa officinalis</i> Opis	LAMIACEAE	/	/	-	-
ว่านไพล	<i>Zingiber cassumunar</i> Link ex Dietr.	ZINGIBERACEAE	-	/	-	/
กระเจี๊ยบเขียว	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.)	MALVACEAE	/	/	-	-
สาบเสือ	<i>Chromolaena odorata</i> L.	ASTERACEAE	-	/	-	-
เครือหมาน้อย	<i>Cissampelos pareira</i> L.	MENISPERMACEAE	/	/	-	-
กัญชา	<i>Cannabis sativa</i> L.	CANNABACEAE	-	/	-	-
กระท่อม	<i>Mitragyna speciosa</i> (Korth.) Havil.	RUBIACEAE	-	/	-	-
ใบแมงลัก	<i>Ocimum x africanum</i> Lour.	LABIATAE	/	/	-	-
อัญชัน	<i>Clitoria ternatea</i> L.	FABACEAE	/	/	-	-
ใบเตย	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb.	PANDANACEAE	/	/	-	-
โหระพา	<i>Ocimum basilicum</i> L.	LAMIACEAE	/	/	-	-
มะระขี้นก	<i>Momordica charantia</i> L.	CUCURBITACERE	/	/	-	-
ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.)	POACEAE	/	/	-	-

ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	การใช้ประโยชน์			
			อาหาร	ยา รักษา โรค	ที่อยู่ อาศัย	ด้าน สัญลักษณ์ ความเชื่อ และ เครื่องราง ของขลัง
หนาด	<i>Blumea balsamifera</i> (L.)	ASTERACEAE	-	-	-	/
มะม่วงหาวมะนาวโห่	<i>Carissa carandas</i> L.	APOCYNACEAE	/	/	-	-
สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	MELIACEAE	/	-	/	-
ใบย่านาง	<i>Limacia triandra</i> Miers	MENISPERMACERE	/	/	-	-
ก้านพลู	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.)	MYRTACEAE.	-	/	-	-
ชะพลู	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	PIPERACEAE	/	/	-	-
ส้มเสี้ยวขาว	<i>Cleome gynandra</i> L.	CLEOMACEAE	/	/	-	-
กะเพรา	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	LAMIACEAE	/	/	-	-
ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.)	ZINGIBERACEAE	/	/	-	-
ฟ้าทะลายโจร	<i>Andrographis paniculate</i> (Burm.f.)	ACANTHACEAE	-	/	-	-
รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	ACANTHACEAE	-	/	-	-
ใบบัวบก	<i>Centella asiatica</i> (L.)	ASTERACEAE	/	/	-	-
หนุมานนั่งแท่น	<i>Jatropha podagrica</i> Hook.	EUPHORBIACEAE	-	/	-	/
ไชยา	<i>Cnidioscolus chayamansa</i>	EUPHORBIACEAE	/	/	-	-
มะแว้งต้น	<i>Solanum indicum</i> L.	SOLANACEAE	/	/	-	-

อภิปรายผล

การศึกษาคความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ทั้งหมด 22 วงศ์ 33 ชนิด และมี การใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน 3 ด้าน ได้แก่ด้านอาหาร ด้านยารักษาโรค และด้านความเชื่อ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ

อิสรารัตน์ มาชนพันธ์ (2560) การศึกษาคความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นใน หมู่บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิด และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์ พื้นบ้าน ดำเนินการศึกษาโดยการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืช สมุนไพรท้องถิ่นตามเส้นทางเดินของหมู่บ้าน และจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เพื่อระบุชนิดและใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลกับชาวบ้าน ในด้านการใช้ประโยชน์ตาม พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า มีจำนวนพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน 28 วงศ์ 49 สกุล 52 ชนิด ในพืช 52 ชนิดนี้มีการนำพืชใช้เป็นพืชสมุนไพรจำนวน 30 ชนิด และมีพืชใช้เป็นทั้งอาหาร และสมุนไพร พืชจำพวกผักจำนวน 22 ชนิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พุทธชาติ อินทิหาญ และวราภรณ์วงศ์ชู (2563) ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืช สมุนไพรในหมู่ บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 4 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดและการใช้ ประโยชน์

ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในหมู่บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 4 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ดำเนินการศึกษาโดยการออกสำรวจจากสวนและเก็บตัวอย่างพืช สมุนไพรท้องถิ่นตามเส้นทางเดินของหมู่บ้านและบันทึกภาพสมุนไพรแต่ละชนิดแล้ว นำมาจัดจำแนก ระบุชนิด เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรผลจากการศึกษาพบพืช สมุนไพรทั้งหมด 30 วงศ์ 38 ชนิด โดยวงศ์ที่พบมากที่สุดได้แก่วงศ์ ACANTHACEAE และ LABIATAE ซึ่งแต่ละวงศ์ พบพืชสมุนไพรทั้งหมดวงศ์ละ 3 ชนิด การใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พืชที่ใช้ด้านยารักษาโรค 18 ชนิด และพืชที่ใช้ด้านอาหารและยารักษาโรค 20 ชนิด การใช้ประโยชน์ ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน จากพืชสมุนไพรนั้นจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในบ้านนาอ้อ หมู่ที่ 1 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านได้ทำการลงสำรวจจากสวนตามเส้นทางเดินของหมู่บ้าน จากการสำรวจพบพืชสมุนไพรทั้งหมด วงศ์ 22 ชนิด โดยวงศ์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ ASTERACEAE การใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรใช้ภายใน แบ่งออก 3 ลักษณะ ได้แก่ ด้านยารักษาโรค ความเชื่อ และด้านอาหาร การใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านจาก สมุนไพรนั้นจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชาวบ้าน ปัจจุบันการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ได้มีจำนวนลดลง เป็นอย่างมาก จนเกือบที่จะสูญ หายไป ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมอนุรักษ์การใช้พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำที่ได้จากการวิจัยไปบูรณาการในการเรียนการสอน รายวิชาวิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ด้านการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ ผู้มีความรู้ในการใช้พืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน พบว่าชาวบ้านไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับชื่อพืชสมุนไพรที่ใช้เรียกทั่วไป ดังนั้นควรมีเทคนิค ในการสัมภาษณ์ที่หลากหลาย เช่น การใช้ภาษาท้องถิ่น การเปิดภาพให้ดู

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬาของประเทศไทย. (2564). **หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านนาอ้อ**. [ออนไลน์]. <<https://thailandtourismdirectory.go.th/>> (สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2566)
- คัดค้านัฐ ชื่นวงศ์อรุณ. (2563). **ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)**. [ออนไลน์]. <<https://ngthai.com/science/>> (สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2566)
- จิตรภรณ์ ธวัชพันธุ์. (2548). **หนังสืออนุกรมวิธานพืช**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจนจบ ยิ่งสมล. (2555). **สารานุกรมสมุนไพรไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทวี.พรินท์ จำกัด.
- ทีมวิจัยเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย. (2550). **คุณค่าของสถาปัตยกรรมไทยเลยโบราณ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย**. (รายงานการวิจัย). สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาอ้อ (2559). **แผนที่บ้านนาอ้อหมู่ที่ 1 เลย** : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาอ้อ. แผนที่ประเทศไทย. **จังหวัดเลย**. [ออนไลน์]. <<https://thelaythai.com/blogspot.com/p/blog-page.html>> (สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2566)
- พิระพงษ์ เครือสนุก. **หลักการสร้างแบบสัมภาษณ์**. (2558). [ออนไลน์]. <<https://www.gotoknow.org/posts/587304?fbclid>> (สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2566)

- พุทธชาติ อินทิหาญ และวราภรณ์วงศ์ชู. (2563). ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของ สมุนไพรในหมู่บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 4 ตำบลนาอ้ออำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. (รายงานผลการวิจัย). เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- แววมณีสาครเจริญ, อริยา ภูมิเพ็ง, วิไลลักษณ์ ชุมสโตอินน์. (2562). ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคโดย หมอพื้นบ้าน ในตำบลนาดอกคำอำเภอนาดัว จังหวัดเลย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 1 “วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อชุมชน”.
- สุปรานี สิทธิพรหม. (2559). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพร และผักพื้นบ้านในชุดสำหรับ/ตำหรับอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. (รายงานผลการวิจัย). เลย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า. [ออนไลน์]. <<https://www.iamthesis.com/triangulation.>>
- สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน. (2537). ยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- อิศรารัตน์มาชนพันธ์, ปิยะนุช เหลืองงาม. (2561). การสำรวจพืชสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องจาก พระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (รายงานผลการวิจัย). เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุริยา ยิ่งวงศ์ และสายฝน การถาง. (2560). จากการสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพรท้องถิ่นใน หมู่บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 5 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. (รายงานผลการวิจัย). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.